

Jiří Tiller

SCULPTURAE NATURAE

SOCHY PŘÍRODY · SKULPTUREN DER NATUR · SCULPTURES OF NATURE

text • Text von • text by

Luděk Jirásko

veni vidi & Zoner Press

2006

photographs © 2006 Jiří Tiller
text © PhDr. Luděk Jirásko, CSc.
edition © 2006 Jitka Fidlerová & Zoner Press

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována nebo snímána v jakékoli podobě a prostřednictvím jakýchkoli technických či elektronických systémů bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Alle Rechte vorbehalten. Kein Teil dieser Veröffentlichung darf ohne die vorherige schriftliche Genehmigung des Verlages in irgendeiner Form, sei es elektronisch, mechanisch oder durch Fotokopie, vervielfältigt, abgespeichert oder übertragen werden.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any media, by any means, electronic or mechanical, including motion picture film, video, photocopy, recording or any other information storage retrieval system, without prior permission in writing from the publisher.

ISBN 80-86815-51-X

„...*kamenům se klaní*“

Hlubinné žulové vyvěrliny třetihor, hrátky přírody s tvárnou hmotou, nebo snad čertovy či boží kameny rozsypané po návrších, úbočích zalesněných kopců, v úžlabinách vodních toků i na otevřených rovinách. Množství kamenných sestav i obrovitých balvanů samotářů – „jezbin“, jak je nazývala starší romantická literatura, ať již jako přírodních menhirů a dolmenů – vysokých a stolových kamenných útvarů, či jako zbytnělá torza připomínající dávné megalitické svatyně, obětní stolce, umělé jeskyně a kamenné brány. Jedny jakoby zbloudilé, jiné co pozůstatky zvětralých výčnělků ztracených skal. Oblé i hranaté, hranoly, jehlany, plotny navršené v několika vrstvách, viklany i kotle s hlubokými prohlubněmi, mísami pravidelných tvarů i brázděné povrchovými žlábký, v pitoreskních formách i fantaskních seskupeních. Již od pradávna probouzejí lidskou představivost opřádající jejich sošné zjevy mýtickou rouškou dávných věků nebo přisuzující jim zvláštní magickou energii, ať již s funkcí blahodárnou nebo varující.

Setkáváme se s nimi na mnoha místech Evropy – v Anglii, Skotsku a Irsku, Francii, Švýcarsku i ve skandinávských zemích, od druhé poloviny 19. století se jako pravěké upomínky minulosti, zejména ty s prohlubněmi na povrchu, začaly popisovat i v Americe a Indii. Kameny víl, pohanské, obětní, oltární, druidské, posvátné, čertovy i božské, ale i obří hrnce, strážci pokladů a ochránci cest, nebo významné orientační body a hraniční mezníky, jak je zaznamenávají písemnosti vrcholného středověku. Ty námi sledované od rozbřesku dějin jsou rozesety na území starého slovanského Doudlebska, dnes z větší části jižních Čech s přilehlou pomezní oblastí rakouského Waldviertlu a Mühlviertlu na jihu, na západě na rozhraní Šumavy a Bavorského lesa, na východě pak v okolí moravských Slavonic. Nacházíme je obvykle na místech méně dostupných, většinou jen zřídka navštěvovaných a až donedávna lidskou rukou téměř nedotčených, v přízračných krajinách nejrozmanitějších krás, obepnuté kulisami vrchů, zalesněných strání i prosvětlených údolí s mokřinami, modrými stuhami řek a oky jezírek. Po celá staletí den co den otevřená přírodní galerie nevšedních objemů i tvarů z říše rostlinné i živočišné. Tu homole cukru, přerostlý hřib, torzo dívčího těla, obří dělové koule, jinde lesní trpaslík, pyramida, chýše poustevníka. Probouzené v ranním úsvitu ptačím chórem a chladivou rosou, odpočívající přes horké poledne smáčené letní bouřkou až po konejšivé záblesky rudého slunce prodírajícího se z posledních sil dřímajícím stromovím, choulící se před nočním chladem v mechových pláštích.

Sochy přírody a lidská fantazie v odvěké symbióze. Co paměť sahá, měly své horlivé obdivovatele i příkré odpůrce oživující tak či onak jejich němé, leč výmluvné tváře. Kolik paměti se tají v jejich mlčenlivých siluetách, které dráždí nevědomé a odkrývají svou duši jen v rovině esoterické pouze zasvěceným? Co kámen to příběh. Jaký ten náš? Kdo ví… Snad pastevce, co vypásával svými stády trávu a z dlouhé chvíle tesal misku na dešťovou vodu k osvěžení, či pohanského kněze, jenž mísil vodu s krví pro usmíření bohů při obětním rituálu, nebo snad venkovana z blízké osady, kladoucího kus potravy a květy k patě kamenného oltáře za uzdravení dítěte, možná i příběh naděje zbožného poutníka, omývajícího nemocné oči v zázračné tekutině.

Jak nekonečně dlouho by mohla vyprávět ta kamenná ústa. O místech zvoucích k zastavení rytíře při dlouhých cestách do Svaté země, o krátkodobých útočištích ozbrojených družin vévodů a knížat během krvavých pútek na pomezí, o trestných výpravách královských vojsk proti vzbouřeným jihočeským feudálům, o tajných schůzkách valdenských kacírů ukrývajících se hluboko v lesích, o úkrytech Žižkových lapků prchajících před rožmberskými žoldněři, o diskuzích královských komisařů, vybírajících v „zemi nikoho“ nepřehlédnutelné kamenné figuríny za mezníky státních hranic, nebo jen o prostém obdivu náhodných kolemjdoucích, klanících se jejich monumentalitě a syrové kráse.

A není divu, že již od útlého křesťanství vybízely nejvyšší církevní autority i světští vládci k jejich vymýcení, vykazující je tak za hranice pravé víry jako nežádoucí paměť a sílu starých zvyků, jak stálo již v usneseních některých církevních sněmů pátého až devátého století, jako například v Arles v roce 452: *„Kdyby v okrsku některého biskupa nevěřící buď pochodně rozsvěcovali, buď stromům, pramenům nebo kamenům úctu vzdávali, kdokoliv toho udati opomene, nechť*

svatokrádeží je vinen.“ , nebo v Lestines v roce 743: *„Tyto kameny pohanské jsou obecnému lidu vůbec známy, mají divná jména a podivné se o nich vypravují věci.*“ Ještě český kronikář Kosmas počátkem 12. století, když vypravuje o druhé dceři vévody Kroka Tetě, neopomíná poznamenat: *„…a tak dosud mnozí vesničané jsou jako pohané, jeden ctí prameny aneb ohně, jiný se klaní hájům, stromům nebo kamenům.*“ A rovněž není divu, že namísto nesplnitelných nařízení panovníků k odstranění pohanských idolů: *„…kameny na místech lesem porostlých a troskami skalními posetých, kterým zlými duchy posedlí poctu činí, vykopati a zanéstí dolů na místa odlehlá, kde by jich nikdo nenalezl…*“ vyrůstají při nich nové symboly křesťanské víry – kapličky, kříže, boží muka a jiné, jak je spatřujeme mnohde až podnes.

Zastavme se na okamžik jak zasvěcení, co umí číst z kamenných stránek a naslouchat té tajemné řeči vzdálených hlasů. Reálný výjev nebo jen noční prelud, babské pověry nebo pohádky plné lesních žínek a divých mužů z říše dětské fantazie, prostor nabitý nevyprchávající duchovní energií přitahující až magickou silou, div přírody či paměť zmizelých časů otištěná v kameni, jež má i nám co vyprávět…

Luděk Jirásko

